

CONTRA LES GUERRES: ARGUMENTS I ALTERNATIVES

A propòsit de la Guerra d'Ucraïna

Autoria: Xavier Bohigas, Pere Brunet, Blanca Camps-Febrer,
Tica Font, Teresa de Fortuny, Tomàs Gisbert, José Luís Gordillo,
Mario López, Pere Ortega, Ainhoa Ruiz Benedicto

RESUM EXECUTIU

La guerra d'Ucraïna va convertir un conflicte social al país i armat a la frontera amb Rússia en una guerra convencional després de la invasió de 2022, contravenint el dret internacional de respecte a la sobirania territorial dels Estats. Aquesta guerra, com totes les que succeeixen en territori de països occidentals, va despertar nous, i vells debats, en el si de les nostres societats a diversos nivells. Qüestions com els models de defensa, la implicació dels nostres països en guerres en tercers països, el comerç d'armes, el paper d'organismes internacionals en els conflictes mundials i la configuració de la geopolítica mundial, van assaltar de nou les notícies i debats de les nostres societats.

El fi d'aquest informe és posicionar-nos contra aquesta guerra, i contra totes les guerres. Ho fem sobre la base d'alguns dels arguments, debats i narratives que, de manera més habitual, es donen en la societat quan esclata una nova guerra. Amb ells busquem confrontar el relat hegemònic bel·licista, aportant algunes de les reflexions, ètiques i polítiques, de les que ens dota el pacifisme polític. Sent conscients que no podrem abordar-les totes en una publicació d'aquestes característiques.

SOBRE LA JUSTIFICACIÓ DE LA GUERRA

- El pacifisme polític ressalta dues idees essencials: que la guerra és, en si mateixa, una injustícia, per la qual cosa no entra a debatre escenaris en què la guerra pugui estar justificada. I afirmar la necessitat d'una coherència entre mitjans i fins. És a dir, no es pot aconseguir la justícia per mètodes que no siguin, així mateix, justos.
- L'arquitectura jurídica de Nacions Unides concentra el poder de decisió en el Consell de Seguretat de l'ONU. En ell, els permanents posseeixen dret de veto amb el qual poden impedir que s'adoptin resolucions contràries als seus interessos. En aquest sentit, els cinc països membres del Consell de Seguretat de l'ONU se situen *de facto* en una posició d'impunitat similar a la que ocupaven els monarques absolutistes en relació amb les lleis que ells mateixos dictaven.
- Existeixen diverses experiències d'invasions militars que no han estat respostes militarment, sinó de manera no violenta. Entre elles, les més reeixides: les desenvolupades per les poblacions de la regió del Ruhr d'Alemanya després de la invasió de França i Bèlgica el 1923; la de Dinamarca i Noruega el 1940 després de la invasió nazi; i a Txecoslovàquia el 1968 després de la invasió de les tropes del Pacte de Varsòvia i l'URSS.
- Davant discursos que expliquen que, amb les guerres, occident està defensant els valors liberals i aportant democràcia i llibertat a països com Ucraïna (o l'Iraq, l'Afganistan, Líbia, Síria i tants altres) cal, simplement, observar els

indicadors d'aquests països, que no han millorat en termes d'increments de llibertat per a les dones, més igualtat, o seguretat en termes d'habitatge, alimentació, salut o educació.

SOBRE LES ALTERNATIVES A LA GUERRA

- Les tres repúbliques bàltiques van desenvolupar el 1991 plans de resistència civil no armada enfront de la possibilitat de ser envaïdes per un exèrcit regular. El Govern de Lituània va elaborar un pla de resistència civil basat en la no cooperació i la desobediència; a Letònia es va crear un Centre de Resistència Noviolenta, amb recomanacions per a una possible agressió militar; a Estònia el govern va elaborar un manual on es donaven instruccions concretes a la població civil per a resistir en cas d'invasió.
- Diversos estudis apunten a un major èxit en l'assoliment d'objectius polítics a la resistència i mobilització no violenta que a l'armada. Entre 1950 i 2014, de 268 campanyes estudiades, 153 violentes i 115 de resistència civil, el 51% de les de resistència civil són reeixides enfront del 30% de les de lluita armada. Per tant, una societat civil ben organitzada pot resultar un seriós desafiament i una amenaça per al poder i les autoritats.
- Després de les guerres, els acords o pactes imposen a uns la voluntat dels altres. Els conflictes, en canvi, poden resoldre's molt millor mitjançant solucions dialogades plantejades des de la voluntat d'entendre fer concessions, les solucions duradores dels conflictes gairebé mai arriben des de plantejaments basats en vèncer a l'altre.
- Davant qualsevol conflicte, és necessari analitzar la responsabilitat dels governs que ho van permetre per acció o inacció. En el cas de l'arribada al poder de personatges com Hitler, s'han d'analitzar les causes que ho van fer possible, entre les quals es troben: les reparacions de guerra imposades a Alemanya després de la Primera Guerra Mundial; el suport al nazisme per a frenar a l'URSS i al comunisme; i el suport de magnats dels EUA al III Reich per a aconseguir part dels recursos de les colònies, fins llavors en mans del Regne Unit i França.

SOBRE PER QUÈ I COM EVITAR LA GUERRA

- La crisi climàtica es troba ja en un punt sense retorn. En aquest context el model de seguretat militar es torna instrumentalment responsable del desastre ambiental en assegurar i protegir els combustibles fòssils i els actors depredadors, mantenint també el *statu quo*. La descarbonització implica la desmilitarització.
- El reclutament forçat de milers d'homes russos i ucraïnesos és una mesura profundament discriminatòria que situa a tots els homes com a potencials combatents, i a aquells que vulguin contribuir a solucionar el conflicte d'una altra manera com a traïdors, no sols a la seva pàtria, sinó al seu gènere i a les

seves obligacions de gènere. Això invisibilitza i estigmatitza a aquells homes que es neguen a exercir la guerra, per por o per convicció.

- El 2017 es va aprovar en Nacions Unides un Tractat Internacional de Prohibició de les armes nuclears. Cap dels Estats amb armament nuclear s'hi ha adherit. Si volem aconseguir la pau a Europa quan acabi la guerra d'Ucraïna serà molt convenient el compromís amb la retirada de les armes nuclears en sòl europeu.
- El mal més visible de les guerres és el dany físic, no obstant això, l'impacte és brutal també a nivell de salut mental, destrucció cultural i de teixit comunitari com apunten indicadors de diversos conflictes. A més, en períodes bèl·lics, es produeix un reforç dels valors patriarcals i una pèrdua dels valors d'afiliació pels de confrontació.

CONCLUSIONS

La guerra d'Ucraïna no és una guerra Justa, perquè no hi ha guerres moralment justes. El realisme hegemònic de les potències ha justificat les guerres per a justificar la violència que implicava la consecució dels seus objectius polítics, entre els quals s'inclou la pau com a resultat final de la guerra. El pacifisme és l'opció veritablement realista ja que proposa aconseguir la pau sense violència, únic camí de construir condicions de pau que no provoquin noves causes que puguin generar violència en el futur. El punt de vista és clau per a decidir sobre la justícia d'una guerra. El bàndol vencedor la veurà justa, necessària i legítima, i així ho deixarà per escrit en el relat dominant dels vencedors, mentre el bàndol perdedor la percebrà com a injusta. En qualsevol cas, el dolor de les víctimes de la guerra, dels qui hagin sofert pèrdues humanes i materials a conseqüència d'una guerra, no permetrà acceptar la justícia de la guerra.

De la mateixa manera que la legitimitat d'una guerra respon a interessos polítics, la legalitat de la guerra també ho fa. Si bé l'estructura internacional de pau i seguretat creada després de la Segona Guerra Mundial, el màxim exponent de la qual és Nacions Unides, pretén evitar la guerra, són les estructures de poder internes les que decideixen sobre la seva legalitat en funció dels equilibris de poder i la voluntat de les grans potències amb dret a veto. D'altra banda, els Convenis de Ginebra estableixen no la seva prohibició, però sí unes regles en les quals el mal infringit en el seu desenvolupament sigui políticament acceptable. Així i tot, malgrat les normes internacionals, en una guerra és i serà la població civil la principal damnificada. Fet que queda emparat per una legislació internacional que, d'una banda, supedita la legitimació de les guerres al poder polític i que, de l'altra, es mostra incapaç de protegir la població civil en situacions de conflicte armat.

En la guerra d'Ucraïna, així com en moltes altres conteses bèl·liques, el camí de la legitimitat ha estat perseguit a través del 'dret a la legítima defensa', que també forma part de les normes internacionals de pau i que ocupa un lloc des-

tacat en la Carta de Nacions Unides. El desenvolupament del legítim dret a la defensa sol oblidar que hi ha altres maneres de defensar-se sense necessitat de recórrer a la guerra. Els principis de la noviolència de Gandhi i les estratègies noviolentes de Sharp han estat aplicats en infinitat d'ocasions en conflictes polítics de gran importància, evitant o esquivant la resposta bèl·lica davant reptes de seguretat, transformacions polítiques o respostes a agressions fins i tot de caràcter militar. Les respostes ciutadanes noviolentes contra la invasió nazi, l'expansió soviètica o en les Primaveres Àrabs mostren que els governs i les societats tenen a les seves mans la possibilitat de resistir a una invasió militar abans que recórrer a la guerra i provocar un mal superior al que pretén evitar.

La guerra d'Ucraïna ha intentat, finalment, justificar-se com una guerra per la llibertat i la democràcia. És inevitable que els diferents bàndols en un conflicte armat desenvolupin un relat polític que sustenti la seva decisió d'optar per la guerra per a aconseguir els seus objectius, bé siguin territorials, econòmics o de qualsevol altre caire. Però els relats polítics de la guerra no són objectius, sinó que responen a les necessitats de legitimar en un moment donat dels qui han emprès el camí de la guerra. La democràcia i la llibertat és potser el relat predominant en la guerra d'Ucraïna i en la majoria dels conflictes armats contemporanis. No obstant això, quan observem per sota de la superfície dels relats de cada bàndol en conflicte, trobem raons o causes lligades a qüestions polítiques, econòmiques o socials relacionades amb l'ànima de poder d'els uns o els altres. En la guerra d'Ucraïna una raó de pes de la implicació Occidental sembla ser la cerca de l'erosió política i econòmica de Rússia per part de l'OTAN, sinó com s'explica que en la resta de les desenes de conflictes armats del món no existeixi a penes implicació militar per part dels EUA i els seus aliats?

Existeixen alternatives a l'ús de la violència armada en els conflictes polítics, és a dir, existeixen alternatives a la guerra i, en el cas de l'actual guerra a Ucraïna, també hi existeixen o podrien haver existit. Les respostes ciutadanes noviolentes de les últimes dècades davant de reptes polítics de gran importància en el país així ho demostren, produint canvis governamentals a través de revoltes pacífiques. L'activisme noviolent en totes les seves vessants és una opció que no sols ha donat els seus fruits en el passat recent d'Ucraïna, sinó a tot el món. Els estudis demostren que les campanyes noviolentes tenen el doble d'èxit que les de lluita armada. Els estudis de centenars de conflictes de Chenoweth i Stephan, Schock, Npestad o López mostren que la violència no és necessària per a enderrocar un règim repressiu sinó la millor opció per a fer-ho de manera que el règim resultant opti per valors democràtics. Això va lligat amb la proposta que llancem de rebutjar els discursos de vencedors i vençuts pels de l'acord basat en el compromís per a aconseguir solucions duradores als conflictes. L'ús de la violència, la guerra, impedeix arribar a compromisos de pau futurs, perquè el mal infringit és insuperable, l'alternativa al discurs bel·licista prové en bona part dels feminismes. La dominació patriarcal porta implícit l'ús de la violència per a la consecució d'objectius polítics, la qual cosa implica l'ús de les estructures militars per part dels estats. El feminisme com a contraposició al patriarcat i el pacifisme com a alternativa a la violència són l'alternativa realista al discurs de fer la guerra. Finalment cal recordar

que l'alternativa a la guerra contra una figura política autoritària, dictatorial i antidemocràtica, com pugui ser Vladimir Putin, també és responsabilitat dels governs que l'ha acompanyat i acceptat amb complicitat, o simplement han deixat que evolucionin cap a posicions de confrontació per acció o omisió, promovent escenaris en els quals l'opció de la guerra fos més plausible.

Concloem que evitar la guerra és possible i desitjable. Dedicar els nostres esforços com a societat, des dels nostres governs a evitar la guerra, a no preparar-nos per a la defensa i projecció militars ens permetrà centrar la nostra acció a donar respostes a prioritats tan rellevants com la lluita contra el canvi climàtic, una qüestió de seguretat no nacional, sinó planetària.

Identifiquem com un element primordial per a evitar la guerra fer una lectura realista però crítica i amb esperit constructiu i de millora de les relacions internacionals. Al fer-ho, identificarem que els conflictes entre estats o altres grups de poder són dirimits des d'una lògica patriarcal i competitiva, la qual cosa contribueix a normalitzar el militarisme i el bel·licisme com a única solució als conflictes polítics. L'actual alternativa liberal basada en el multilateralisme i la cooperació entre estats és un primer pas cap a la resolució pacífica dels conflictes, però no és suficient, ja que no aborda estructures i altres elements de dominació subjacents en el sistema internacional que han de ser abordats amb determinació, si el que volem és eliminar l'opció de la guerra no sols dels tractats internacionals sinó de la pràctica política. Les armes nuclears poden ser un dels elements que, de no procedir a la seva eliminació, influeixen en els processos de presa de decisions polítiques globals i en conflictes armats en particular, com és el cas de la guerra a Ucraïna. Tant pel seu caràcter intimidant de cara a l'adversari com pel risc de desastre nuclear fruit d'una escalada bèl·lica que puntualment porta a qui vulgui que sigui a fer efectiva l'amenaça nuclear. Una amenaça que per global respon a responsabilitats compartides, per la qual cosa no signar el TPNAN pot ser considerat una temeritat des d'un punt de vista de política de seguretat mundial.

Pensem que si abans de començar una guerra, de la qual mai se sap quan podrà acabar, es fes un balanç sincer, honest i democràtic de l'impacte humà, social, econòmic, polític, cultural, educatiu, ecològic i, per descomptat, de seguretat, si poséssim l'èmfasi a evitar el mal que la guerra produeix, el dolor i sofriment humans i la destrucció d'infraestructures i ecosistemes, la decisió inicial de començar un enfrontament bèl·lic seria tan difícil de prendre que qualsevol altra opció sempre seria millor. Les vies militars i l'acció bèl·lica no donen com a resultat un món millor, a pesar que els vencedors de les guerres s'obstinin a reescriure els llibres d'història per a fer-nos creure que la violència i els inevitables crims que es cometien en la guerra que els va portar en poder van ser actes heroics dignes de lloança.

Si valoreu les nostres recerques i vols ajudar-nos a mantenir el nostre rigor i independència, pots fer-te soci/a o fer un donatiu escanejant el codi QR o en aquest enllaç:
<http://centredelas.org/fes-te-soci-a/>

Llegir l'informe complet en:
<https://centredelas.org/publicacions/contralesguerres/>

Amb el suport de:

